

Pelastakaa Lasten lausunto

Hallituksen esitysluonnos eduskunnalle kansaneläkelain, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain sekä eräiden muiden etuuslakien muuttamisesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/16819/2024

Pelastakaa Lapset kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnokseen eduskunnalle kansaneläkelain, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain sekä eräiden muiden etuuslakien muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kansaneläkelakia, takuueläkkeestä annettua lakia, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annettua lakia, vammaisetuuksista annettua lakia, sairausvakuutuslakia sekä työttömyysturvalakia.

Esityksessä kuvattu tavoite selkiyttää etuusjärjestelmää on kannatettava. On kuitenkin ongelmallista, mikäli tähän tavoitteeseen pääseminen edellyttää tiettyjen, kaikista haavoittavimmassa asemassa olevien ihmisryhmien toimeentulon ja taloudellisten voimavarojen heikentämistä, kuten nyt ollaan tekemässä.

Esityksessä todetaan, että alaikäisten nuorten vanhempien taloudellisissa ja muissa voimavaroissa on vaihtelua, mikä osaltaan vaikuttaa heidän edellytyksiinsä vastata nuoren toimeentulosta ja muista tarpeista. Esityksessä on myös nostettu esiin vammaisten tai pitkäaikaissairaiden lasten ja nuorten perheiden pienituloisuuden korkeampi riski ja pitkäaikainen kuormitus, mikä saattaa lisätä yksinhuoltajuutta ja kahden perheen tilanteita.

Pelastakaa Lapset pitää tärkeänä, että nämä riskit on esitysluonnoksessa tunnistettu. Ne on myös tärkeää huomioida esityksestä päätettäessä. Päätöksiä tehtäessä on lisäksi tärkeää ymmärtää yksinhuoltajien suurempi köyhyysriski ja tämän vaikutukset edelleen lasten ja koko perheen toimeentuloon ja hyvinvointiin. Yksinhuoltajien köyhyysriski kasvaa, jos perheessä on esimerkiksi vaikeita perheen arkea kuormittavia sairauksia, mielenterveyden haasteita, pienituloisuudesta johtuvaa niukkuutta ja kuormitusta tai pitkittynyttä työttömyyttä.

Se, että perheillä on esityksen mukaan mahdollisuus turvautua laissa säädettyihin etuuksiin sekä yleis- ja erityispalveluihin silloin, kun perheen omat taloudelliset ja muut voimavarat eivät riitä, edellyttää tietoa etuuksista ja palveluista sekä kykyä ja voimavaroja hakea niitä. Etuus- ja palvelujärjestelmä ei välttämättä näyttäydy kaikille yksinkertaisena. On varmistettava, että perheille on tarjolla riittävää neuvontaa ja ohjausta heidän äidinkielellään ja tarvittaessa tulkin avulla, jotta perheet löytävät heille tarkoitetut etuudet ja palvelut ja osaavat niitä myös hakea.

Neuvonnan ja ohjauksen tarve koskee myös toimeentulotukea, jonka tarpeen arvioidaan jossain määrin muutosten myötä kasvavan. Esityksessä todetaan, että perustoimeentulotuesta aiheutuvien menojen arvioidaan lisääntyvän, minkä lisäksi kuntien maksaman täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen menot saattavat kasvaa. Toimeentulotuen hakeminen on hakijalleen usein monimutkainen ja työläs tehtävä, mikä osaltaan heikentää tavoitetta pyrkiä kohti selkeämpää etuusjärjestelmää.

Kuten esityksessä todetaan, olisi kansaneläkkeen, takuueläkkeen, sairauspäivärahan ja Kansaneläkelaitoksen kuntoutusrahaetuuden rajaaminen täysi-ikäisiin taloudellinen heikennys niiden alaikäisten näkökulmasta, jotka ilman lainmuutosta olisivat voineet kuulua näiden etuuksien saajiin. Muutos heikentäisi esityksen mukaan alaikäisten nuorten itsenäisiä taloudellisia edellytyksiä osallistua yhteiskuntaan ja korostaisi heidän vanhempiensa elatusvastuuta.

Tämä on ongelmallista nuorten aktiivisena kansalaisena toimimisen ja yhteiskunnallisen osallisuuden näkökulmasta, sillä muutosten myötä vaarana on, että pienituloisessa perheessä kasvava nuori jää ikätovereitaan taloudellisesti heikompaan asemaan ja ulkopuolelle arjen aktiviteeteista. Pienituloisuus vaikuttaa merkittävästi nuorten mahdollisuuksiin. Pelastakaa Lapset ry:n Lapsen ääni -selvitysten mukaan pienituloisuus heikentää lasten ja nuorten vapaa-ajan mahdollisuuksia ja osallisuuden kokemuksia. Tämä voi näkyä ulkopuolisuuden ja epäoikeudenmukaisuuden tunteina.

YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentissa Nro 3 (2003) nuorten terveydestä ja kehityksestä lapsen oikeuksien sopimuksen yhteydessä komitea panee huolestuneena merkille, että täyttäessään yleissopimuksen mukaisia velvollisuuksiaan sopimusvaltiot eivät ole kiinnittäneet riittävästi huomiota erityisiin kysymyksiin, jotka liittyvät nuoriin oikeuksien haltijoina ja nuorten terveyden ja kehityksen edistämiseen.

Komitea ymmärtää "terveyden ja kehityksen" käsitteet laajemmin kuin mitä on kirjaimellisesti määritelty yleissopimuksen 6 artiklan (oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen) ja 34 artiklan (oikeus terveyteen) määräyksissä.

Yksi tämän yleiskommentin tavoitteista on määritellä tarkasti olennaisimmat ihmisoikeudet, joita on edistettävä ja suojeltava sen varmistamiseksi, että nuoret tosiasiaassa nauttivat parhaasta saavutettavissa olevasta terveydentilasta, kehittyvät tasapainoisesti ja ovat riittävästi valmistautuneita astumaan aikuisuuteen ja omaksumaan rakentavan roolin yhteisöissään ja koko yhteiskunnassa. Pelastakaa Lapset kehottaa ottamaan huomioon tämän komitean ohjeistuksen sekä *YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentin Nro 9 (2006) Vammaisten lasten oikeudet tulevassa lainsäädäntötyössään* ja sitä koskevissa päätöksissä.

Vaikutuksia lapsiin ja nuoriin on kuvattu esityksessä melko kattavasti. Pidämme tärkeänä, että esityksessä on käytetty arvioinnin perustana YK:n yleissopimuksia vammaisten henkilöiden oikeuksista ja lapsen oikeuksista. Esityksessä on tunnistettu keskeisiä riskejä, joita on tärkeää arvioida muun muassa juuri lapsen oikeuksien näkökulmasta.

Esimerkiksi riski jäädä ilman ammatillista koulutusta ja ennenaikaiselle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen sekä erityistä tukea tarvitsevien alaikäisten tarve muuttaa pois perheen kotipaikkakunnalta hakeutuakseen itselleen sopivaan opiskelupaikkaan, ovat nuorten elämässä merkittäviä asioita.

Opiskelupaikkoja on aiempaa vähemmän ja tulevaisuudessa yhä useampi nuori joutuu hakeutumaan toisen asteen koulutukseen kauemmas kotipaikkakunnastaan. Kaikissa koulutukseen vaikuttavissa päätöksissä on tärkeää huomioida YK:n lapsen oikeuksien

Pelastakaa Lapset

komitean Suomen valtiolle vuonna 2023 antamat suositukset, joissa muun muassa suositellaan varmistamaan heikossa asemassa oleville lapsille, kuten vammaisille lapsille ja sosiaalistaloudellisesti heikossa asemassa olevien perheiden lapsille, yhdenvertaiset mahdollisuudet päästä hyvälaatuiseen koulutukseen.

Päätöksiä tehtäessä on huomioitava lapsen etu ja varmistettava, että jokaisen nuoren oikeus koulutukseen ja riittävään toimeentuloon toteutuu. Tarvittaessa on etsittävä myös yksilöllisiä ratkaisuja.

Lisätietoja:

Aino Sarkia
Erityisasiantuntija
Aino.sarkia@pelastakaalapset.fi
+358 50 575 0289